

Utilizarea eficientă a resurselor și deșeurile

Problemele globale în materie de mediu cu care ne confruntăm în prezent sunt, în mare măsură, rezultatul supraexploatării de către om a resurselor naturale, inclusiv a combustibililor (fosili), a mineralelor, a apei, a solului și a biodiversității. Devine tot mai clar faptul că modelul predominant de dezvoltare economică al Europei — bazat pe utilizarea intensă a resurselor, pe generarea de deșeuri și pe poluare — nu poate fi susținut pe termen lung. În prezent, Uniunea Europeană (UE) depinde în mare măsură de importuri și am avea nevoie de dublul suprafeței totale de teren din UE pentru a răspunde nevoilor noastre de resurse. Multe dintre resurse sunt utilizate doar pentru o perioadă scurtă sau reprezintă o pierdere pentru economie, fiind eliminate în depozitele de deșeuri sau devalorizate (ceea ce implică o scădere a calității în timpul operațiunilor de valorificare). Acest lucru nu afectează doar mediul, ci și competitivitatea noastră economică. Soluția este evidentă, dar nu și simplă: obținerea creșterii economice cu mai puține resurse naturale sau, cu alte cuvinte, să facem mai multe consumând mai puțin. Îmbunătățirea utilizării eficiente a resurselor este, prin urmare, un element central al politicii de mediu pe termen lung, astfel cum se reflectă în documentele strategice, precum cel de Al șaptelea program de acțiune pentru mediu (PAM 7), Foaia de parcurs a UE către o Europă eficientă din punctul de vedere al utilizării resurselor și Planul de acțiune al UE pentru economia circulară.

Introducere

Economia Europei depinde de un flux neîntrerupt de resurse și materiale naturale, inclusiv apă, culturi, lemn, metale, minerale și vectori energetici, iar importurile furnizează o proporție substanțială din aceste materiale. Aflată în creștere, această dependență ar putea reprezenta o sursă de vulnerabilitate, având în vedere intensificarea concurenței mondiale pentru resurse naturale.

Multe resurse naturale sunt distribuite în mod inegal la nivel global, ceea ce determină o mai mare volatilitate a accesului și a prețurilor și sporește potențialul de conflict. Prețurile nesigure și instabile pot perturba, de asemenea, sectoarele care sunt

dependente de aceste resurse, obligând societățile să disponibilizeze lucrători, să amâne investițiile sau să înceteze furnizarea de bunuri și servicii.

În același timp, creșterile rapide în ceea ce privește extracția și exploatarea resurselor naturale au o gamă largă de efecte negative asupra mediului în Europa și dincolo de frontierele acesteia. Poluarea aerului, a apei și a solului, acidifierea ecosistemelor, pierderea biodiversității, schimbările climatice și generarea de deșeuri pun în pericol, în prezent, dar și pe termen mediu și lung, bunăstarea economică și socială.

Creșterea eficienței utilizării resurselor este esențială pentru susținerea progreselor socioeconomice într-o lume în care resursele și capacitatea ecosistemului sunt epuizabile, dar acest lucru nu este suficient. În cele din urmă, sporirea eficienței este doar un indiciu al faptului că producția este mai mare decât consumul de resurse și emisii generate. Acest fapt nu garantează o reducere absolută pe termen lung a presiunilor asupra mediului la niveluri care sunt durabile în Europa și la nivel global.

Este necesar, prin urmare, ca evaluarea durabilității sistemelor europene de producție și de consum să facă mai mult decât să măsoare dacă producția crește mai repede decât consumul de resurse și presiunile asociate („decuplare relativă”). Mai degrabă, este necesar să se evalueze dacă există o dovadă a „decuplării absolute”, cu o producție în creștere și cu o scădere simultană a consumului de resurse.

Pe lângă evaluarea raportului dintre utilizarea resurselor și producția economică, este important să se evalueze și faptul că are loc o scădere a impactului asupra mediului generat de utilizarea resurselor societății („decuplarea impactului”).

Politicile UE în domeniu

PAM 7 identifică intensificarea utilizării eficiente a resurselor ca fiind unul dintre cele trei obiective esențiale ale sale în vederea realizării viziunii pentru 2050, „O viață bună, în limitele planetei noastre”:

- de a proteja, de a conserva și de a consolida capitalul natural al Uniunii;
- de a transforma Uniunea într-o economie verde și competitivă, cu emisii scăzute de dioxid de carbon și eficientă din punctul de vedere al utilizării resurselor;

- de a proteja cetățenii Uniunii de presiunile legate de mediu și de riscurile privind sănătatea și bunăstarea.

Într-adevăr, aceste obiective sunt strâns legate și fac obiectul unor cadre de politică diferite, dar conectate, precum Foaia de parcurs către o Europă eficientă din punctul de vedere al utilizării resurselor și Foaia de parcurs pentru trecerea la o economie cu emisii scăzute de carbon.

O altă grupă de politici vizează trecerea de la modelul liniar de creștere „folosim - producem - consumăm - aruncăm” către un model circular, care se bazează pe menținerea utilității produselor, a componentelor și a materialelor și pe păstrarea valorii lor în cadrul economiei. Astfel cum se precizează în Planul de acțiune al UE pentru economia circulară, acest lucru va necesita modificări de-a lungul lanțurilor de aprovizionare, inclusiv la nivelul proiectării produselor, al modelelor de afaceri, al opțiunilor în materie de consum și al prevenirii generării de deșeurii și al gestionării acestora. Legislația UE în domeniul deșeurilor este unul dintre principalii săi vectori politici.

Activitățile AEM

AEM analizează statisticile privind fluxurile de materiale și deșeurile și produce indicatori și evaluări conexe. Progresele în materie de politică sunt analizate în trei serii de raportare paralele privind gestionarea deșeurilor, prevenirea generării deșeurilor și utilizarea eficientă a resurselor. O perspectivă cuprinzătoare este oferită de rapoartele anuale privind economia circulară și de contribuțiile la evaluările integrate, precum raportul Agenției Europene de Mediu (AEM) intitulat „Starea mediului în Europa – situația actuală și perspective 2020” (European Environment — State and Outlook 2020, SOER 2020).

Analizele specifice ale aspectelor selectate din cadrul politicii privind utilizarea eficientă a resurselor, precum conceptele de monitorizare, obiectivele de mediu, instrumentele bazate pe piață și alte strategii de intervenție, sunt realizate în mod regulat.

Interacțiunea părților interesate și consolidarea capacităților asociate cu aceste evaluări reprezintă un element important al activității, cu reuniuni și ateliere periodice ale EIONET cu centrele naționale de referință pe teme privind deșeurile, economia eficientă din punctul de vedere al utilizării resurselor și mediul.

Perspective

Activitățile actuale sunt orientate în primul rând către îmbunătățirea bazei de dovezi privind utilizarea eficientă a resurselor, economia circulară și deșeurile. Sunt prevăzute contribuții la SOER 2020, punându-se accentul pe informațiile tematice (deșeuri și utilizarea resurselor), precum și pe analizele sistemice ale tranziției către o economie circulară.